

ΠΩΣ ΧΑΘΗΚΕ Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΘΡΑΚΗ. Η ΑΝΑΚΩΧΗ ΤΩΝ ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ

Γράφει ο Αντιστράτηγος ε.α. Κωνσταντίνος Πατιαλιάκας

Οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων στην παραλία των Μουδανιών

Η δυσμενής εξέλιξη των επιχειρήσεων στο Βόρειο τομέα της Γραμμής Άμυνας της Στρατιάς Μικράς Ασίας, στη Ζώνη Ευθύνης του Γ΄ Σώματος Στρατού ακολούθησε εκείνη στον Νότιο τομέα με τη διαπεραίωση του μεγαλύτερου μέρους των δυνάμεων στην Ανατολική Θράκη.

Στις 10 Σεπτεμβρίου 1922, πριν την κήρυξη της Επανάστασης, οι Σύμμαχοι είχαν προβεί σε διακοίνωση προς την Κυβέρνηση της Άγκυρας, η οποία ανακοινώθηκε και στην Αθήνα. Με αυτή πρότειναν τη μεσολάβησή τους για ειρήνευση και ειδικότερα ζητούσαν να συζητηθεί η γραμμή, την οποίαν ενδεχομένως θα ήταν δυνατό να καταλάβουν τα συμπυκνόμενα Ελληνικά στρατεύματα, πριν από την έναρξη της Συνδιάσκεψης της Ειρήνης.

Στις 18 Σεπτεμβρίου καθορίστηκε ότι η σύμπτυξη των Ελληνικών δυνάμεων θα έφθανε μέχρι τη γραμμή του Έβρου. Συγχρόνως οι Σύμμαχοι ζητούσαν την άμεση αποχώρηση του Τουρκικού Στρατού από την ουδέτερη ζώνη και πρότειναν τη σύγκληση προκαταρκτικής διάσκεψης στα Μουδανιά, για τον καθορισμό των στρατιωτικών λεπτομερειών της συμφωνίας.

Η δραματική εκκένωση της Ανατολικής Θράκης

Ο Κεμάλ απάντησε καταφατικά στο διάβημα και όρισε ως αντιπρόσωπο στις διαπραγματεύσεις των Μουδανιών το Διοικητή του Δυτικού Τουρκικού Μετώπου Στρατηγό Ισμέτ Πασά (Ινονού). Η Αθήνα στο μεταξύ είχε σχεδόν εντελώς αγνοηθεί. Η Επαναστατική Κυβέρνηση, εκτός από προειδοποίηση που διαβιβάσθηκε από τον Ύπατο Αρμοστή στην Κωνσταντινούπολη, κανένα άλλο επίσημο συμμαχικό μήνυμα δεν είχε πάρει σχετικά με τη σύσκεψη των Μουδανιών. Τη τελευταία στιγμή ο Πρεσβευτής της Μεγάλης Βρετανίας ενημέρωσε την Κυβέρνηση. Ύστερα από αυτό αποφασίσθηκε η αποστολή στα Μουδανιά αντιπροσωπείας με επικεφαλής τον Υποστράτηγο Αλέξανδρο Μαζαράκη, στον οποίο καθορίσθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο ότι: **«Σκοπός της συσκέψεως των Μουδανιών ήτο ο καθορισμός της γραμμής εις την οποίαν ενδεχομένως θα ήτο δυνατόν να υποχωρήσουν τα Ελληνικά Στρατεύματα, προ της ενάρξεως της Συσκέψεως της οριστικής ειρήνης»**. Για την εκπλήρωση της παραπάνω εντολής οι οδηγίες της Ελληνικής Κυβέρνησης προς την αντιπροσωπεία ήταν ότι δεν θα δεχόταν εγκατάλειψη της Ανατολικής Θράκης. Μόνο τροποποιήσεις της ήδη κατεχόμενης γραμμής θα ήταν δυνατόν να δεχθεί.

Για την αντιμετώπιση της κατάστασης η Επανάσταση ζήτησε τη συνδρομή του Ελευθερίου Βενιζέλου ως διπλωματικού

αντιπροσώπου της στο εξωτερικό. Ο Βενιζέλος αποδέχθηκε την αντιπροσώπευση και ζήτησε με τηλεγράφημα πληροφορίες για τη στρατιωτική δύναμη, που μπορούσε να παρατάξει η Ελλάδα στη Θράκη, το διατιθέμενο υλικό, το ηθικό του στρατεύματος και το δημόσιο φρόνημα. Στις 18 Σεπτεμβρίου διαβιβάστηκαν στο Βενιζέλο οι πρώτες πληροφορίες, οι οποίες αναβίβαζαν το στρατό στη Θράκη σε 5 Μεραρχίες με συνολική δύναμη 45.000 άνδρες. Μέσα σε ένα μήνα η δύναμη θα ανερχόταν σε 80.000 άνδρες και μέχρι τέλους του Νοεμβρίου θα έφθανε τις 110.000 άνδρες. Υπήρχαν ελλείψεις σε υλικά, από τις οποίες οι σπουδαιότερες αφορούσαν πυρομαχικά όπλων Πεζικού και βλήματα ορειβατικού Πυροβολικού. Το ηθικό των ανδρών άρχισε να αναπτερώνεται.

Ελληνικά στρατεύματα στο Σουφλί

Μετά το πρώτο τηλεγράφημα ο Ελ. Βενιζέλος έστειλε στις 18 Σεπτεμβρίου 1922 και δεύτερο, του οποίου τα κυριότερα μέρη είχαν, όπως παρακάτω: **«Εφόσον αι τρεις μεγάλαι Δυνάμεις απεφάσισαν την απόδοσιν της Ανατολικής Θράκης εις την Τουρκίαν ουδείς εχέφρων πολίτης δύναται να διανοηθή την συνέχισιν του πολέμου προς την Τουρκίαν εν πλήρει ημών στρατιωτική και διπλωματική απομονώσει. Αλλά οι Τούρκοι σοβαρώς ενεργούσι δια να μας εξώσωσι και εκ της Δυτικής Θράκης, να αποζημιώσωμεν τούτους δια τας καταστροφάς, ας επέφερον ο Ελληνικός Στρατός εν Μικρά Ασία και να παραδώσωμεν τον Στόλον μας, την παράδοσιν δε θα επηκολούθει αδυναμία ημών να κρατήσωμεν τας νήσους... Η Κυβέρνησις είναι ανάγκη, όσον τάχιστα, να χαράξη την**

πολιτική της. Εάν η πολιτική αυτή περιλαμβάνει την απόφασιν, όπως εμμείνωμεν να κρατήσωμεν την Θράκην και εναντίον της γνώμης πρώην συμμάχων μας, αι θερμαί μου ευχαί θα συνοδεύουν τον αγώνα τούτον του Έθνους, αλλά ευρίσκομαι εν τοιαύτη περιπτώσει εις την θλιβεράν ανάγκην να αρνηθώ την αποδοχήν της τιμητικής εντολής, όπως αντιπροσωπεύσω την χώραν εις το εξωτερικόν...».

ΠΑΤΡΙΣ

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΔΙΑΣΚΕΨΙΣ ΤΩΝ ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ

ΤΟ ΜΕΣΟΝΥΚΤΙΟΝ ΑΝΕΧΩΡΗΣΑΝ ΟΙ κ.κ. ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ ΚΑΙ ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

ΘΑ ΔΙΒΕΔΩΘΗ ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ ΤΩΝ ΘΡΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΚΩΧΗΣ

ΤΟ ΧΘΕΣΙΝΟΝ ΜΑΚΡΟΝ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

ΑΙ ΝΥΚΤΕΡΙΝΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ κ. ΚΡΟΚΙΔΑ

<p>Χθές περί την 1ην μ.μ. ήσαν εις τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν συζητήσεις εἰς αὐτὰς ἐν ἡσυχασίᾳ Συμβουλίου, εἰς τὴν ἡμετέραν ἐλαβὸν μέρος καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τῆς ἐπιτελετικῆς ἀποστολῆς κ.κ. Γουατῆς καὶ Πλαστήρας.</p> <p>Ἐκπῆλ τὴν συνεδρίασιν τούτην, ἣ ἔσπυτο παραταχῆ μετὰ τῆς 12 1/2 μ. μ. ὁ κ. ὑπουργὸς</p>	<p>ἀλέξανδρος Μαζαράκης ὑπουργὸς τῆρος, Ἑλληνοστῆρας συνταγματάρχης μέλος τῆς ἐπιτελετικῆς ἀποστολῆς καὶ Σαρρηγιαννῆς συνταγματάρχης τοῦ Ἐπιτελείου. Τούτους συν ὄψαντο ὁ λοχαγὸς κ. Μιχαῆλ καὶ ὁ ἀπὸλλοῦς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Οὐρανίου.</p> <p>Οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἀντιπροσωπεῖαν ἀνεχώρησαν χθὲς περί</p>	<p>χθὲς καὶ προσέβη τῆς ἀποστολῆς τῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα.</p> <p style="text-align: center;">ΟΙ ΚΡΗΤΕΣ ΠΑΡΑ ΤΟ κ. ΚΡΟΚΙΔΑ</p> <p>Τὸν προσεδρεύοντα τοῦ ὑπουργείου Συμβουλίου κ. Κρόκιδα ἐπισκέψθησαν χθὲς τὸ ἀπόγευμα οἱ Κρήτες πολιτευόμενοι παρὸν τῶν ἀποχρώσεων καὶ τὴν παρακάτωσαν μὲν φωνήσιν διὰ τὴν ἀμεσην ἐγκατάστασιν ἀρχῶν ἐν Κρήτῃ</p>	<p>ως κ. Κρόκιδὸς ἀνακοίνωσας χθὲς τὴν ἐπίστασιν ὅτι ἀπεστάλη καὶ ἔσονται τηλεγράφικα πρὸς τὴν κ. Πτολίταν, ὅτι οὐδὲν παρεκκλίτικόν ὅπως ἀνεχωρήσῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ καὶ ἄλλοι τὸ χαρακτηριστικόν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν.</p> <p>Ἐπισημαστικῶς μετὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ προσεδρεύου τῆς Ἐκυβερνήσεως μετὰ τὴν ἀρνήσιν τοῦ κ. Ζωῆμη ὁ κ. Κρόκιδὸς ἀνακοίνωσας ὅτι ὅτι ἀ-</p>
--	--	---	--

Ἡ Διάσκεψη ἀρχισε χωρὶς τὴν Ελλάδα

ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ

Ἡ Διάσκεψη τῶν Μουδανιῶν εἶχε ὀρισθεῖ γιὰ τὶς 20 Σεπτεμβρίου 1922. Τὴ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ ἀντιπροσώπευε ὁ Ἄγγλος Στρατηγὸς Χάρινγκτον, τὴ Γαλλίᾳ ὁ Στρατηγὸς Σαρπύ, τὴν Ἰταλίᾳ ὁ Στρατηγὸς Μομπέλι καὶ τὴν Τουρκίᾳ ὁ Στρατηγὸς Ἰσμέτ πασάς. Τὴν ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἑλλάδας ἀποτελοῦσαν ὁ Ὑποστράτηγος Ἀλέξανδρος Μαζαράκης, οἱ Συνταγματάρχες Νικόλαος Πλαστήρας καὶ Πτολεμαῖος Σαρρήγιαννης καὶ ὁ Γραμματέας τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν Γκούρας Οικονόμου. Ἡ ἀντιπροσωπεῖα μας ἐφθάσε στα Μουδανιά ἀργά το ἀπόγευμα τῆς 21ης Σεπτεμβρίου. Οἱ Σύμμαχοι Στρατηγοὶ ἀφοῦ συνεδρίασαν μόνοι τους στὶς 20 Σεπτεμβρίου, τὴν επομένη κάλεσαν καὶ τους Τούρκους ἀντιπροσώπους καὶ ἐλάβαν ἀποφάσεις ἐρήμην τῶν Ἑλλήνων, ποὺ δὲν εἶχαν φθάσει ἀκόμα στα Μουδανιά.

Το πρῶτὸ τῆς 22ας Σεπτεμβρίου κλήθηκαν νὰ παραστοῦν καὶ οἱ Ἕλληνες πάνω στο Ἀγγλικὸ θωρηκτὸ «Iron Dyke» (Σιδηροῦς Δουξ). Στὴ συνδιάσκεψη αὐτὴ δὲν παραβρίσκονταν οἱ Τούρκοι ἀντιπρόσωποι, ἐνῶ οἱ Σύμμαχοι ἀνακοίνωσαν στὴν Ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεῖα τὶς συμφωνίες, στὶς ὁποῖες κατέληξαν με τους Τούρκους ἀντιπροσώπους. Ταυτόχρονα παρέδωσαν γιὰ

μελέτη αντίγραφο των συμφωνιών, στις οποίες είχαν καταλήξει με τους Τούρκους και αναφέρονταν στην αποχώρηση του Ελληνικού Στρατού στη γραμμή του ποταμού Έβρου, με σκοπό να συζητηθούν τα καλύτερα μέσα της εκκένωσης της Ανατολικής Θράκης. Η Ελληνική αντιπροσωπεία αρνήθηκε συζήτηση των λεπτομερειών του θέματος αυτού, καθόσον εκκένωση της Ανατολικής Θράκης πριν από τη σύναψη ειρήνης προδίκαιζε τη τύχη της και αυτό το ζήτημα ήταν καθαρώς πολιτικό. Η αποστολή της όμως περιοριζόταν στη συζήτηση των όρων της ανακωχής. Το απόγευμα επιδόθηκε στην Ελληνική αντιπροσωπεία για μελέτη σχέδιο σύμβασης εκκένωσης της Ανατολικής Θράκης, που είχε καταρτισθεί χωρίς τη συνεργασία της. Η Ελληνική αντιπροσωπεία δήλωσε πάλι ότι δεν μπορούσε να συζητήσει το θέμα αυτό. Οι κύριες διατάξεις του παραπάνω σχεδίου ήταν οι ακόλουθες:

***Σ' αυτό το τραπέζι παίχθηκε η τύχη της Ανατολικής Θράκης.
Οι καρέκλες είναι αλλαγμένες***

1. Οι εχθροπραξίες θα έπαυαν από την έναρξη ισχύος της σύμβασης.

2. Ως γραμμή, πίσω από την οποία θα αποσυρόταν ο Ελληνικός Στρατός από την Ανατολική Θράκη, οριζόταν ο ποταμός Έβρος μέχρι τα σύνορα της Βουλγαρίας. Η Αδριανούπολη και η περιοχή του Καραγάτς περιλαμβανόταν στην εκκενούμενη ζώνη.

3. Πέρασ εκκένωσης το πολύ εντός 30 ημερών και οι Τουρκικές αρχές θα συνοδεύονταν από χωροφυλακή για τη τήρηση της τάξης μαζί με τάγματα του συμμαχικού στρατού.

Το σχέδιο αυτό ανακοινώθηκε από τον Υποστράτηγο Αλ. Μαζαράκη στην Κυβέρνηση.

Στις 23 Σεπτεμβρίου κλήθηκε από την επιτροπή των Στρατηγών η Ελληνική αντιπροσωπεία στη συνδιάσκεψη, η οποία δήλωσε ότι δεν έλαβε νεώτερες οδηγίες από την Αθήνα που να τροποποιούν τη στάση της. Δύο ημέρες όμως αργότερα η αντιπροσωπεία έλαβε οδηγίες της Ελληνικής Κυβέρνησης να δεχθεί να υπογράψει τη σύμβαση με ορισμένες επιφυλάξεις. Μετά από λίγο η αντιπροσωπεία έλαβε τηλεγράφημα του Βενιζέλου από το Παρίσι, σύμφωνα με το οποίο η αντιπροσωπεία μπορούσε να αποδεχθεί την εκκένωση της Ανατολικής Θράκης, αλλά μέχρι τη γραμμή των Τουρκοβουλγαρικών συνόρων του 1915, που βρίσκονταν 2 χιλιόμετρα περίπου Ανατολικά του ποταμού Έβρου. Μετά από αυτό στη συνεδρίαση της 26ης Σεπτεμβρίου η Ελληνική αντιπροσωπεία υπέβαλε έγγραφη δήλωση, την οποία ανέπτυξε και προφορικά, ότι δέχεται να υπογράψει τη σύμβαση εκκένωσης της Ανατολικής Θράκης μέχρι τη γραμμή των Τουρκοβουλγαρικών συνόρων του 1915. Με την ίδια δήλωση ζητούσε να αυξηθεί ο χρόνος της προθεσμίας εκκένωσης κατά ένα μήνα τουλάχιστον και να προστατευθούν αποτελεσματικά οι πληθυσμοί της Ανατολικής Θράκης.

Στις 27 Σεπτεμβρίου επιδόθηκε από τους Συμμάχους Στρατηγούς στη Τουρκική αντιπροσωπεία το σχέδιο του πρωτοκόλλου συμφωνίας, χωρίς να ληφθούν υπόψη οι Ελληνικές προτάσεις. Η Τουρκική αντιπροσωπεία κλήθηκε και υπέγραψε το πρωτόκολλο αυτό. Τα μεσάνυκτα κλήθηκε και η Ελληνική αντιπροσωπεία για να υπογράψει το εν λόγω πρωτόκολλο. Αυτή όμως είχε αναφέρει προηγουμένως στην Ελληνική Κυβέρνηση ότι δεν λήφθηκαν υπόψη οι προτάσεις της και επειδή δεν είχε λάβει

οδηγίες αρνήθηκε να υπογράψει το πρωτόκολλο και υπέβαλε σχετική έγγραφη διαμαρτυρία. Στις 28 Σεπτεμβρίου έληξε η διάσκεψη και η ανακωχή υπογράφηκε μόνο από τους Συμμάχους και τους Τούρκους.

Μετά από σύσκεψη του Υπουργικού Συμβουλίου, στην οποία ο Υποστράτηγος Αλ. Μαζαράκης ανέπτυξε τα γεγονότα, αποφασίσθηκε να γίνουν δεκτά όσα είχαν συμφωνηθεί μονομερώς και διατάχθηκε ο Αρμοστής στην Κωνσταντινούπολη να υπογράψει το πρωτόκολλο της ανακωχής.

Ο υποστράτηγος Αλεξανδρος Μαζαράκης

ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

Στις 30 Σεπτεμβρίου 1922 ο Υπουργός Στρατιωτικών έσπευσε να ανακοινώσει με κρυπτογραφική τηλεγραφική διαταγή στη Στρατιά της Θράκης, της οποίας τη Διοίκηση είχε αναλάβει ο Αντιστράτηγος Κωνσταντίνος Νίδερ, την υπογραφή από την Ελλάδα της ανακωχής των Μουδανιών: *«Απεδέχθημεν σύμβασιν Στρατιωτικής Ανακωχής»*. Με άλλη διαταγή το Υπουργείο Στρατιωτικών κοινοποιούσε τους όρους της σύμβασης, σύμφωνα με τους οποίους ο Κεμαλικός Στρατός δεν είχε το δικαίωμα να παραβιάσει την ουδέτερη ζώνη, να περάσει τα Στενά και να διαπεραιωθεί στη Θράκη μέχρι την υπογραφή της Συνθήκης ειρήνης. Η κατάληψη της Ανατολικής Θράκης θα γινόταν από τα συμμαχικά στρατεύματα και θα άρχιζε η εγκατάσταση πολιτικών Τουρκικών αρχών και 8.000 Τούρκων χωροφυλάκων για την τήρηση της τάξης. Ωστόσο παρά το σχετικό όρο της Συνθήκης των Μουδανιών έπρεπε να θεωρείται βέβαιο ότι οι Τούρκοι θα παραβίαζαν την ανακωχή και με τακτικές ή άτακτες δυνάμεις θα προκαλούσαν επεισόδια στην Ανατολική Θράκη. Έτσι διατάχθηκε η Στρατιά Θράκης, μετά την απόσυρση των δυνάμεών της Δυτικά του Έβρου να έχει ετοιμότητα άμεσης επέμβασης στην Ανατολική Θράκη, προκειμένου να αντιμετωπίσει επιδρομές ακόμα και από τη Βουλγαρία, μέχρι την υπογραφή της οριστικής ειρήνης.

Ο νέος Διοικητής της Στρατιάς Θράκης Αντιστράτηγος Κωνσταντίνος Νίδερ κοινοποίησε από τη Ραιδεστό στις Μονάδες την 30η Σεπτεμβρίου 1922 εμπνευσμένη ημερήσια διαταγή, της οποίας τα κύρια μέρη είχαν ως εξής: *«Η άτροπος Μοίρα, μας επιβάλλει να εκκενώσωμεν την Ανατολικήν Θράκην συμμορφούμενοι προς την Διαταγήν του Υπουργείου Στρατιωτικών. Το οδυνηρόν τούτο καθήκον θα εκτελέσωμεν αγέρωχοι μετ' αξιοπρεπείας εμπρεπούσης εις Στρατόν μόνιμον, συντεταγμένον και πειθαρχικόν...Δείξατε ότι είσθε στρατιώται πολιτισμένοι και πειθαρχικοί και ότι φέρετε μετ'άλγους ψυχής και μετ' ανδρικής γαλήνης την διακύμανσιν ταύτην της τύχης..»*. Με τις κατευθύνσεις του Υπουργείου Στρατιωτικών η Στρατιά εξέδωσε διαταγές για την εκκένωση της Ανατολικής Θράκης, με χρονικές προθεσμίες και συντονιστικές οδηγίες και άλλες λεπτομέρειες. Η εκκένωση της Ανατολικής Θράκης από τον Ελληνικό Στρατό, που άρχισε την 3η Οκτωβρίου και ολοκληρώθηκε στις 18 αντί στις 15 Οκτωβρίου έγινε με απόλυτη τάξη και πειθαρχία. Η εκκένωση της Καλλίπολης πραγματοποιήθηκε αργότερα και ολοκληρώθηκε μέχρι την 11η Νοεμβρίου 1922.

Η απόφαση ελήφθη....

ΕΚΚΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΜΑΧΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ

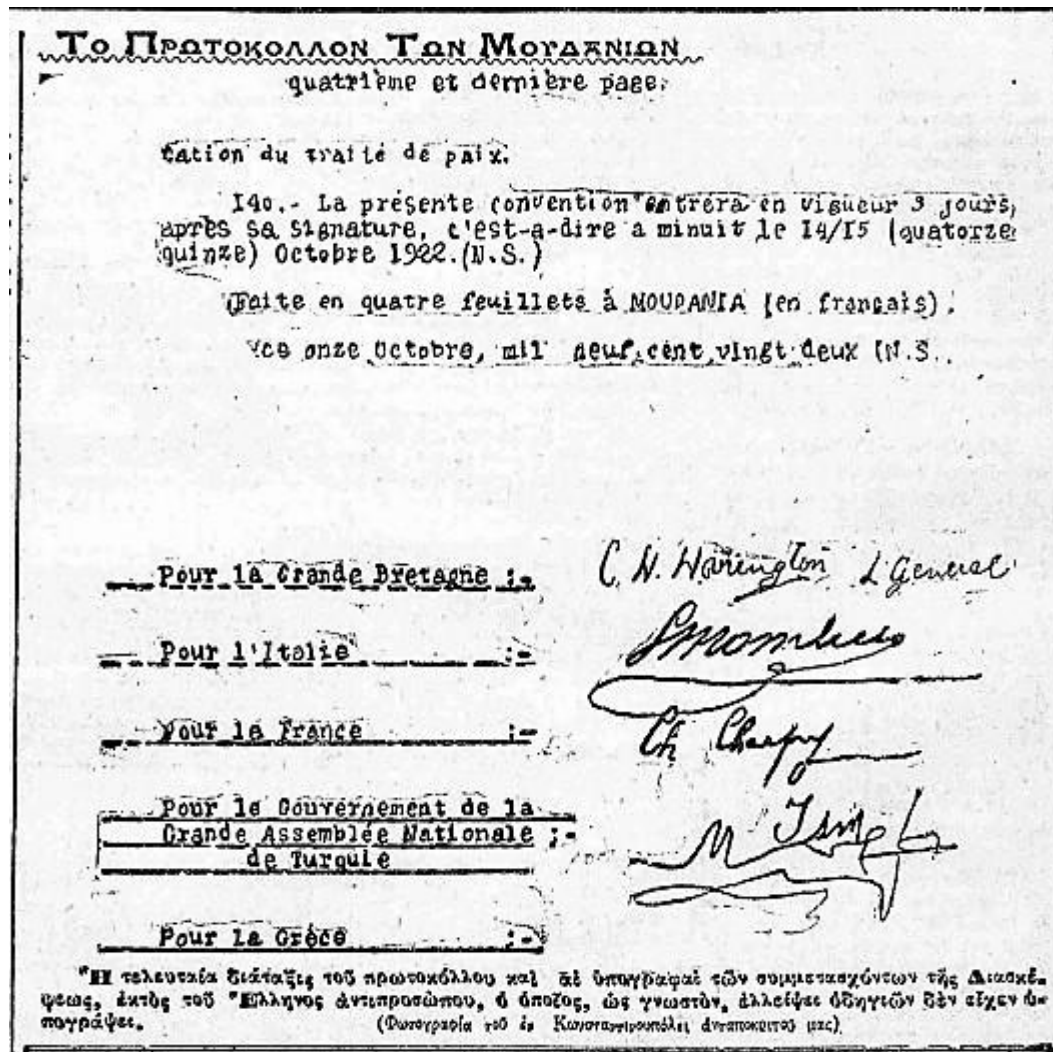
Την 25η Σεπτεμβρίου 1922 κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης των Μουδανιών λήφθηκε τηλεγράφημα του Ελ. Βενιζέλου από το Παρίσι προς τους πληρεξούσιους Θράκες, σε απάντηση τηλεγραφήματος των, και στο οποίο αυτός ανέφερε:

«Ανατολική Θράκη απωλέσθη ατυχώς δι' Ελλάδα και επανέρχεται εις άμεσον κυριαρχίαν Τουρκίας, αποκλειομένης πάσης ενδιαμέσου λύσεως, οία υπονοουμένη εις τηλεγράφημά σας. Επί πλέον υποχρεούμεθα να εκκενώσωμεν από τούδε Θράκην. Ολόκληρος προσπάθειά μου στρέφεται, πως χάνοντες Θράκην, να σώσωμεν εν μέτρω δυνατώ Θράκας». Μόλις γνώσθηκε η επικείμενη εκκένωση της Ανατολικής Θράκης από τον Ελληνικό Στρατό ολόκληρος ο Ελληνικός πληθυσμός καταλήφθηκε από αλλοφροσύνη. Κανένας δεν σκέφθηκε να μείνει. Με στενή συνεργασία Στρατιάς, Γενικής Διοίκησης και Ανώτατης Διοίκησης Χωροφυλακής καταβλήθηκαν προσπάθειες και λήφθηκαν αυστηρότατα μέτρα για τη τήρηση της τάξης και τη πρόληψη υπερβασιών, που ήταν αναπόφευκτες σε μια τέτοια κατάσταση.

Η έξοδος των Ελλήνων Θρακών παρουσίαζε θέαμα, που προκαλούσε και στο ψυχραιμότερο παρατηρητή βαθύτατη και αλγεινότατη εντύπωση. Δια μέσου της Μακράς Γέφυρας (Ουζούν Κιοπρού), οδικό κέντρο πολλών περιφερειών, διέρχονταν για πολλές ημέρες και νύκτες συνήθως πεζή χιλιάδες προσφύγων από τη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη. Κατά κακή σύμπτωση ραγδαία βροχή και χαλάζι έπλητταν τους ατυχείς αυτούς πληθυσμούς. Θα έλεγε κανείς ότι και τα στοιχεία της φύσης συνωμοτούσαν με φανερούς και κρυφούς εχθρούς της φυλής για εξόντωσή της. Το θέαμα παρουσίαζε βαθύτατη αίσθηση στη Διασυμμαχική Επιτροπή, η οποία με καταφανή ψυχική οδύνη

παρακολουθούσε άφωνη τις ατέρμονες συνοδείες των προσφύγων. Οι πληθυσμοί φεύγοντας εγκατέλειπαν κινητή περιουσία, εμπορεύματα, δημητριακά και έπιπλα μεγάλης αξίας.

Η ληξιαρχική πράξη θανάτου της Ανατολικής Θράκης

Άδικα οι αρχές τόνιζαν ότι δόθηκε μηνιαία προθεσμία, που μπορεί να παραταθεί, ελεύθερης εξόδου και συνιστούσαν ψυχραιμία. Οι σκηνές της Ανατολικής Θράκης, η άγρια και προκλητική στάση των Τούρκων και οι επιθέσεις αυτών, κατά τη διέλευση από την ύπαιθρο, εναντίον των προσφύγων ενέσπειραν το τρόμο και την απόγνωση. Έφευγαν εγκαταλείποντας τα πάντα με την ελπίδα, ότι μετά την απομάκρυνση των γυναικόπαιδων θα μπορούσαν να πάρουν μαζί τους τις σοδιές και τα ζώα τους. Δεν υπολόγιζαν ότι μετά την αποχώρηση του Ελληνικού Στρατού θα συγκροτούνταν ένοπλες Τουρκικές συμμορίες στην ύπαιθρο, οι οποίες καθιστούσαν πολύ επικίνδυνη, αν όχι αδύνατη, τη διάσωση των περιουσιών τους. Δεν απουσίαζαν και σκηνές, στις οποίες

πολλοί κρατούσαν τα παιδιά τους και τους άρρωστους στις αγκαλιές τους και στους ώμους, περνώντας τον Έβρο ποταμό.

Περισσότερη τραγική ήταν η θέση των αγροτικών πληθυσμών, που σχηματίζοντας караβάνια διέσχισαν διάφορες περιφέρειες με διεύθυνση προς τον Έβρο ποταμό, σύροντας το σταυρό του μαρτυρίου. Στους σιδηροδρομικούς σταθμούς, κατά την αναμονή σιδηροδρομικών οχημάτων, οι πρόσφυγες έμειναν εκτιθεμένοι στις ιδιοτροπίες του Θρακικού φθινοπώρου με τον άγριο άνεμο και τη βροχή. Με βαθύτατη ευγνωμοσύνη προσέβλεπαν οι πολιτικές αρχές και ο πληθυσμός, που αποχωρούσε, προς τον Στρατό. Οι στρατιωτικές αρχές υπήρξαν σε όλες εκείνες τις σκληρές ημέρες και νύκτες οι πολύτιμοι βοηθοί των πολιτικών αρχών στα προβλήματα και στις δυσχέρειες, που ανυπέρβλητα ανορθώνονταν. Κάτω από αυτές τις τραγικές συνθήκες έλαβε χώρα η έξοδος των κατοίκων της Ανατολικής Θράκης, που κατοικούσαν στην περιοχή από αμνημόνευτων χρόνων και τώρα ήταν αναγκασμένοι να εγκαταλείψουν την πατρίδα των πατέρων τους, με την οποία συνδέονταν με άρρηκτους οικογενειακούς, ιστορικούς και εθνολογικούς δεσμούς.

Τὸ δωμάτιον τῆς οἰκίας τοῦ ἐκ τῶν προκρίτων τῶν Μουδα-
νεῶν κ. Γαϊτάνου, ὅπου ὑπεγράφη τὸ πρωτόκολλον τῶν Μουδανεῶν

Εδώ ετάφη η Ανατολική Θράκη

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Δυστυχώς η Ανατολική Θράκη χάθηκε για την Ελλάδα, γιατί αυτό ήθελαν και επέβαλαν οι Σύμμαχοι για τα συμφέροντά τους. Στην παραχώρηση της Ανατολικής Θράκης στη Τουρκία πρωτοστάτησε η Γαλλία, που είχε άριστες σχέσεις και παρασκηνιακές επαφές με τον Κεμάλ. Η κατάσταση για την Ελλάδα, όπως αποτυπώνεται στα τηλεγραφήματα, που είχε στείλει ο Ελευθέριος Βενιζέλος από το Παρίσι, μετά τις επαφές με τους Βρετανούς και τους Γάλλους επισήμους, ήταν απελπιστική. Από στρατιωτικής άποψης η Στρατιά Θράκης θα μπορούσε να εξασφαλίσει την Ανατολική Θράκη, γιατί άρχισε να ανασυγκροτείται, να αυξάνεται η δύναμη της και να αναπτερώνεται το ηθικό των ανδρών. Ένα δε μεγάλο μέρος των Μονάδων της Στρατιάς ήταν ανέπαφο, γιατί δεν είχε συμμετάσχει στις ατυχείς επιχειρήσεις στο μέτωπο της Μικράς Ασίας και επηρεασθεί από αυτές. Επίσης το ισχυρό μας Πολεμικό Ναυτικό είχε τη δυνατότητα να απαγορεύσει τη διαπεραίωση Μονάδων του Τουρκικού Στρατού στην Ανατολική Θράκη, καθόσον ο Κεμάλ δεν διέθετε πολεμικά πλοία. Εξάλλου κατά ακριβείς πληροφορίες από σοβαρούς κύκλους των Συμμάχων ο Τουρκικός Στρατός παρουσίαζε κόπωση από τις μακρόχρονες πολεμικές επιχειρήσεις, που είχε αρχίσει να επιδρά αρνητικά στη μαχητική ικανότητα του.

Η ανακωχή των Μουδανιών αποτέλεσε τον τραγικό επίλογο της Ελληνικώτατης Ανατολικής Θράκης. Η Ελλάδα την περίοδο εκείνη της Μικρασιατικής Καταστροφής που βρισκόταν σε πλήρη στρατιωτική και διπλωματική απομόνωση, υποχρεώθηκε να περιορισθεί στα σύνορα του ποταμού Έβρου, αφού εγκατέλειψε ολόκληρη την Ανατολική Θράκη, την από μακρών αιώνων κοιτίδα του Ελληνισμού.

Αντιστράτηγος ε.α. Κωνσταντίνος Πατιαλιάκας

<http://sitalkisking.blogspot.gr>

ΠΗΓΕΣ:

1. ``Εκστρατεία στη Μικρά Ασία`` της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού
2. `` Επιχειρήσεις στη Θράκη 1919-1923`` της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού
3. `` Αλησμόνητες Πατρίδες της Θράκης`` των Ν. Μητσόπουλου, Κ. Βακαλόπουλου και Αρ. Κεσόπουλου